

Martin Luther King şiddetsizlik aqqında aqlı olğanını dünya nasıl isbatlay

How the world is proving Martin Luther King
right about nonviolence

Erica Chenoweth and Maria J. Stephan

Originally published in the Washington Post, January 18, 2016

Translation: Mustafa Ametov, June 2019

Martin Luther King şiddetsizlik aqqında aqlı olğanını dünya nasıl isbatlay.

[Erica Chenoweth](#) ve Maria J. Stephan, Yanvar 18, 2016 s.

Yemenli faal Tawakkol Karman (sağ tarafta, beyaz yavluqlı) qadın aqları oğrunda kendi zorbasızlıq faaliyeti içün Nobel Barışılıq mukâfatına nail oldı. Foto muarrir Sudarsan Raghavan tarafından yollanıldı.

“İndistan’dan ayrılğanda, zorbalıqsız tirenüv - zulüm altında ezilgen insanlarnıñ ürriyet oğrundaki küreşte mümkün olğan eñ küçlü silâhtır, degen işançım evelkinden daa quvetli edi.” - Clayborne Carson tarafından tarir etilgen “Martin Luther King Jr.’niñ öz tercimeialı” kitabından.

2011-den başlap dünya, ciddi qavğlarnen tolğan bir yer oldı. Silâhlı isyanlar Yaqın Şarq, Sahil ve Cenübiy Asiya bölgelerinde köpürüp darqalğan olsa da, cebriy grajdanlıq çatışuvlar - ökünçlerini tınçlandırmaq içün insanlar qıdırğan eñ maqul ve asıl yol degil artıq. Bunıñ yerine Tunus’tan Tahrir Meydanı’na qadar, Zuccotti Park’tan Ferguson’ğa qadar, Burkina Faso’dan Hong Kong’ğa qadar dünyadaki areketler Gandhi, King ve kündelik faallerniñ derslerini menimsep, israrnen deñişüvlerni talap etmekteler.

Gandhi ve King’niñ zorbalıqsız muqavemet üzerinde urğular (ki, bunıñ çerçevesinde silâhsız insanlar tarafından uyğunlıqnen idare etilgen iş taşlavlar, narazılıqlar, boykotlar ve muhaliflerni qarşı cebege almaq içün [yapılğan diger areketler](#)) [tenqitsiz](#) degil. Bazı tenqitler vatandaşlıq tirenüvniñ ne olğanı aqqında yañlış añlamalarğa esaslana, digerleri ise silâhsız ve basqı astında kalğan halqnıñ birleşip, küçlü muhalifke qarşı çıqma qabiliyetinden şübeleneler.

Er bir yañı areketnen aynı meseleler yığını da kelip çıqmaqta. Olarnıñ arasında tamırlaşqan iqtidar ve sistematik basqı qarşısında zorbalıqsız areketniñ tesiri aqqında sualler de dahil. 2011-de biz bu suallerni talil etken [kitapnı](#) derc ettik. Ve iç beklenmeden, vazifedar milliy liderlerni alıp avuştırmaq, ya da topraq bağımsızlığını elde etmek içün tırışqanda, zorbalıqsız tirenüv kampaniyaları cebriylik qullanğan meslekdeşlerine köre eki qat daa muvafaqiyetli, degen qararğa keldik.

Bir çoq insanğa bu hulâsa belki saf kelebilir, lâkin biz malümat içine dalğanda şunu kördik ki, zorbalıqsız tirenüv kampaniyalarınıñ muvafaqiyeti, muhaliflerniñ yürekleri yımşağanı sebebinden peyda olmay. Bunıñ yerine, olarnıñ muvafaqiyetke meyilleri, kütleliy iştiraknı temin etüv hususunda zorbasılıq usullarnıñ daa ziyade qadir olğanı, ve bu, muhalif rejimi içinde iqtidarnıñ ciddiylısuı içün menba olğanı sebebindendir. Orta esapnen bular silâhlı isyanğa nisbeten 11 qat daa çoq iştirakçi toplamaqta. Cemiyetniñ çeşitli tabaqalarına dayanğan kütleliy iştirak, reformacılarğa, yani islâatçılarğa vekâlet berip, olarnı tayin eterken, sert usulcılarnı destekten

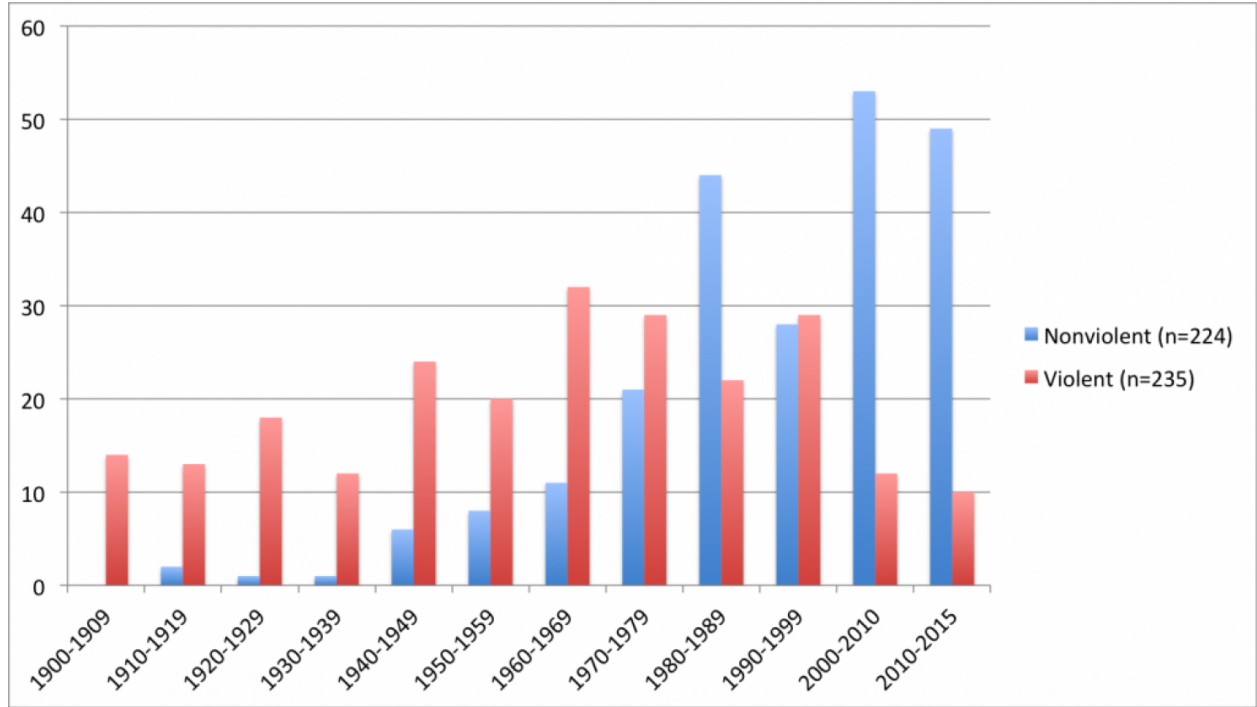
marum qaldırmağa meyil köstermekte. Böyle iştirak şiddetsiz olğanda, o, rejimniñ destegini yetekçilikten, yani liderlikten kesüv imkânını arttırmaqta. Havfsızlıq quvetleri, iqtisadiy elitler ve asker olmağan bürokratların qanlı intiqamdan qorqularını azlaştırıp, sadaqatniñ yönelişini deñiştirmege ruhset bermekte.

Başqaca aytacaq olsaq, biz şunu tespit ettik: zorbalıqsız muqavemetniñ semereli olması, ille ki, tek türlendirme, ya da çevirme quvetine bağlı degil, faqat daa çoq yaratıcı, iqna etici ve zorlayıcı qabiliyetke bağlı. Bu nazariye Albert Einstein İnstitutı'nıñ tesisçisi [Gene Sharp tarafından](#) onyıllar devamında seslendirildi. Tabiy olaraq, şiddetsiz kampaniyaların episi muvafaqiyetli olmay. Lâkin olar mağlup olğan vaziyetlerde, silâhlı isyanlar daa yahşı kerçekleştirilir edi, degen salmaqlı sistematik delil yoq.

Bu 2011-de edi. Şimdi ise 2016 senesi. Keçken beş yılda zorbalıqsız tirenüv aqqında ne ögrendik? Aşağıda biz, siyasetşınaslıqtan işlep çıxarılğan anahtar empirik hulâsaların taslağını yaptıq. Bulardan bazıları, şiddetsiz areketlerden şübelengenler içün oldıqça beklenmegen neticelerni köstere.

1. Şiddetsiz kampaniyalar ket-kete darqalmaqta.

Eger siz özünüñizni tarihniñ, bilhassa, yıqıcı zamanında yaşağanıñızni iss etseñiz, aqlısıñız. Lâkin bu yıqıcılıqniñ türü tek bizim devirimizge hastır. [Çatışuv leyahasınıñ Büyük Levhaları](#) (Professor Erica Chenoweth tarafından Denver Universiteti'nde alıp barılğan malümat leyhası - "data project"), zorbalıqsız tirenüv kampaniyaları, çatışuv areketniñ dünya boyunca modal, yani tipik kategoriyağa kirgenini ileri sürmekte. [NAVCO Malümat Leyhası](#), yani farqlı menbalardan kelgen materiyallar ve farqlı qapsama kriteriyalarnı qullanğan ayrı malümat toplav leyhası beñzer örneklerni köstermekte, narazılıqlar aqqında diger çeşitli malümat toplanmaları köstergen kibi. Albuki, çatışuvlar neticesinde 1000 kişilik ölüm bosağasinen belgilengen silâhlı isyanların sıklığı 1970-li senelerden berli eksildi, esasen zorbalıqsız tirenüvge dayanğan kampaniyaların sayısı ise fırladı. Bu raqamlar bilhassa maksimalist kampaniyalarnen bağlı olğanını qayd etmek kerek. Olarnıñ maqsadı - vazifedar milliy liderlerni iqtidardan alıp avuşturmaq, ya da ecnebiy arbiy işğalni, yaki müstemleke, yani kolonial idareni quvmaq, ya da uzaqlaştırmak ile topraq bağımsızlığını meydanğa ketirmek.

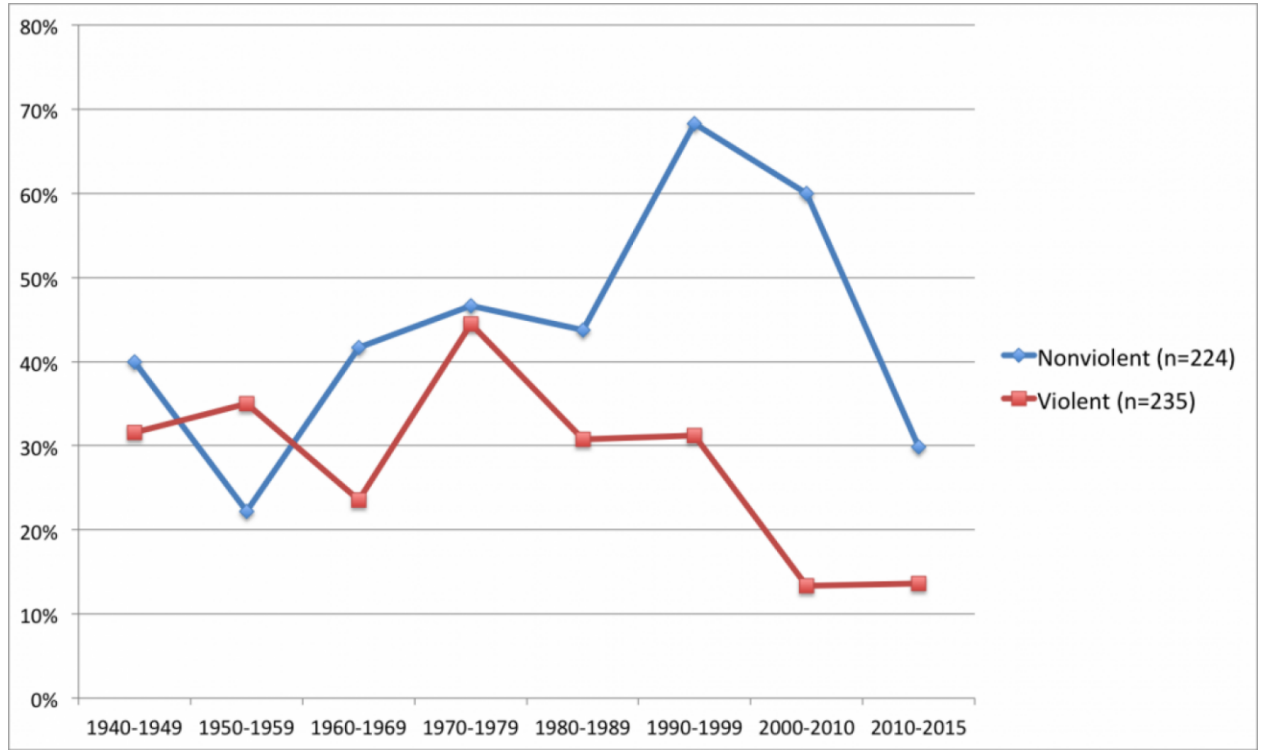
Nonviolent - zorbalıqsız

Violent - şiddetli

1990-ı seneleri devamında yüz bergen zorbalıqsız kampaniyaların sayısına köre, soñki onyıllıqñ ilki yarısında bu kibi daa ziyade vaqianñ şaati oldıq. Al-azırdaki onyıllıq - tarihte eñ qavğalı devir olacaq kibi körüne.

2. Zorbalıqsız tirenüv kampaniyaları darqalğan olsa da, bulardaki muvafaqiyetniñ mutlaq köstergiçleri eppeyi tüştı.

Zorbalıqsız kampaniyaların böyle sarp yükselişinen beraber biz ayrıca öğrenüv egriniñ tikligini de kördik. Zorbalıqsız tirenüvniñ muvafaqiyet köstergiçleri 1990-ı senelerde eñ yüksek seviyede eken, al-azırki on yıllıqta bu muvafaqiyet köstergiçleri sert şekilde düşken vaziyette.

Nonviolent - zorbalıqsız

Violent - şiddetli

Bunun bir-qaç sebebi olabilir. Birinciden, devlet arqalı muhalifler, belki ögrene ve alt tabaqalardan kelgen meselelerge köre uyğunluq köstereler. Bir-qaç onyıl evel olar, kendi idareleri içün ciddi telüke teşkil etken cemiyet iqtidarının küçüne, ihtimal, yeterli derecede qıymet kesmegenlerine rağmen, şimdiki zamanda olar kütleliy zorbalıqsız kampaniyalarınıñ kerçekten tehdit etici olğanını köredirler. Ve bunun ögünü almaq içün daa ziyade imkânlarını tahsis etebilir, yahut belki, Bruce Bueno de Mesquita ve Alastair Smith'niñ [“Diktatornıñ el kitabı”](#)ndaki hulâsalarını taqip eterek, olarnı, köteriliş zamanında “aqlılı basqı”nen yıqtırabilirler. Bu öğrenilgen uyğunlaşma fenomeni, yahut, Smith Kolleci'ndeki Orta Şarq Araştırmaları bölüğiniñ Ketcham yolbaşçısı Steven Heydeman'niñ ifadesine köre, “avtoritarlıq rejimi 2.0” - Atlantik Şurasınıñ (Atlantic Council) “Avtoritarlıqnıñ kelegeci” adlı leyihaniñ merkez odağı, yani fokusıdır.

Ekinciden, şiddetsiz areketniñ usullarını qullanğan faalciler, dünyadaki diger zamandaşlarından, belki, yañlış derslerni öğreneler. Misal içün, bir faalci, Tunus'ta 2010 ve 2011-de yüz bergen kütleliy narazılıqlarnı aydınlatqan haberlerge baqaraq, bir diktatornı devirmek içün üç aftalıq demonstratsiyalar kâfi olur, dep qanı olabilir. Lâkin böyle añlayış bütünley

şunu közden qaçıra ki, Tunus'niñ unikal, yani beñzersiz yaqın keçmişinde salmaqlı ve teşkilâtlı işçi faaliyeti bar edi. Bu faaliyet öz destegini baş köterüvge berdi, böyleliknen şu umumiy iş taşlavlar Tunus'niñ iqtisadiyatını saqat alğa ketirecek qadar havflı oldı. Neticede, iqtisadiy ve iş elitleri prezident Zeyn-el-Abidin Ben Ali'den öz destegini çekmege başlağanları kibi, aynı şekilde telükesizlik quvetleri de, numayışçıları qurşunğa tizüv aqqında prezidentniñ emirine qarşı çıqtılar.

Beñzer vaziyetlerde başqalardan ilham almaq - faalciler içün ğayet tabiidir, lâkin bu sıq-sıq muvafaqiyetsizlikke sebep olabilir. Misal içün, [Texas Üniversitesi'nden Kurt Weyland](#) şuna işaret etmekte: 1848 senesinde Avropa boyunca darqalğan, ekseriyetnen, qanlı inqilâplar dalğası esnasında dissidentler, başlanğıçta Frenk qırallığına qarşı çıqqan isyannıñ strategiyasını tıpqı aynı şekilde tekrar etmege baqıtlar, ama, farqlı bir muhalif çeşiti olıp, daa yahşı azırlanğan ve daa çoq menbalarğa saip olğan padişalar olarnıñ aldını aldılar. Daa soñraki dalğada bu ükümdarlar iñkilâpçılarınıñ adımlarını evelden körebile ediler ve baş köterüvlerni yıqmağa, kendi faydası içün muhalefetni bölmege qadir ediler. Biz aynı dinamikanı bugün de közetebilemiz, hususan, regional baş köterüv dalğalarınıñ soñki safhalarında.

3. Ancaq, ister inanıñız, ister yoq, zorbalıqsız kampaniyalar, şiddetli soylarına nisbeten daa sıq muvafaqiyetke irişe.

1960-nci senesinden başlap, muvafaqiyetniñ mutlaq köstergiçleri noqtai nazarından şiddetli kampaniyalar zorbalıqsız olğanlarğa köre daa yaramay neticelerge nail oldılar. Aslında, toplamda, 1900-dan 2015-ke qadar zorbalıqsız kampaniyalar, vaqialarnıñ 51 fayızında muvafaqiyetli oldılar, albuki zorbalıq qullanğan kampaniyalarınıñ muvafaqiyeti 27 fayızdır. Soñki onyıllıqta şimdiki vaqıtqa qadar zorbalıqsız kampaniyalarınıñ 30%, şiddetli kampaniyalarınıñ ise tek 12% ğalip çıqtılar. Demek, olarnıñ arasındaki muvafaqiyet baqımından nisbiy mesafe, aslında, ortalamadan daa keñiştir.

4. Kütleliy zorbalıqsız areketler içün yan taraflardaki şiddetli qanatlar adet üzre elverişsiz.

2011-det itibaren eñ sıcaq mevzular arasında şu sual bar edi: başlıca silâhsız kampaniyanıñ yanaşasında biraz şiddet qullanmaq yardım etemi, yoqsa etmeymi? Bu sual, mında, Amerika Birleşik Devletlerinde, “taktikalarnıñ çeşitliliği” mevzulı munaqaşalar devamında sıqça taqdim etile edi. Lâkin

zorbalıqsız, zorbalıqlı ya da qarışıq mücadele usullarının meselesi, dünya boyunca radikal dəyişüvni qıdırğan bir-çoq areket için umumidyir. Nezaretçilər, bilgirler və beñzer faalcilərinin hayli iddialarına, yəni müsbət və mənfiy tərəfli fikirlərinə baqmadan, bu meselegə, eñ yaqın keçmişkə qadar, empirik, yəni dəfəv ciyəttən şaşırıtcı dərəcədə az ciddi qıymət kəsildi.

[“Mobilization”da](#) yaqında dərc oluñğan məqalədə Chenoweth və Rutgers Universiteti’ndən Kurt Schock şiddətinin sınırlı səviyədə qullanuvını araştırməq için muqayəsəli məlumatnən faydalənalər. Olar şunu keşf ettilər: şiddətli qanətlər ketişəttən bağı qısqa müddətli məqsətlərinı eldə etəbilələr. Bularının arasında, hususan, mediyanın diqqəti, özünü qorçalav idraqı, daa radikal əzələr için küçlü bağları inşa etkən muhalif areketnin yayılması, ya da “buvnu çıxaruv” qabiliyəti etrafındaki katarsisni saymağa mümkün. Ləkin şiddətli qanətlər, öz təbiəti mücbi uzun müddətli məqsətlərinin təməlini yıpratmaqtə. Ket-ketə artqan böyük və türlü-türlü iştirakçilər nəgizini muhafəzə etmək, üçüncü tərəflər arasında qoltutuvnu keñişlətmək və havfsızlıq qüvətləri içində sədaqətinin yılışuvunu təminləmək kibi. Mezkür ilim adamları, birinci olaraq, zorbalıqsız muqavəmətni qullanmaq ilə eñ əsas üstünlükünün təmirini qazğan bu şiddətli qanətlər, ümumiyyətlə, daa gomogen, yəni tek türlü iştiraknən və bu iştiraknın daa kiçik köstərgiçlərinən bağı, dənən dəlilləri tapalar. Digər araştırmə buña beñzəgən sürəttə şunu təspit etti ki, şiddətli qanətlər dənən tərəfindən basqının artuvına vəsilə olalər, bu isə daa alçaq səviyədəki iştirak köstərgiçlərinən bağı olğanına işarət etə. Böyləliknən, ortaləmadə, şiddətli qanətlər, şübesiz, zorbalıqsız kampaniyələrə muvafəq olmağa əsil də yardım etməylər.

Princeton Universiteti’ndən Omar Wasow dənən etərək, zorbalıqsız və “cəbriy” nərəzılıqlarının siyasiy nəticələrinən bağı yañı [dəlilləri təqdim etməktə](#). 1960-lardə siyah Amerikalılar tərəfindən alıp bərilğan şeer nərəzılıqlarınən bağı məlumatnən yararlanğan Wasow, ğayət inandırıcı sürəttə şunu köstərdi ki, zorbalıqsız nərəzılıqlarının yöksek sıqlığı, Amerika Birləşik Dənətləri’ndə cəmiyyət qayğırğan eñ müim məsələ olaraq “ğrajdanlıq əqləri”nə yöksek səviyədə qoltutuvğa yol açtı. Əyni zamandə, cəbriy nərəzılıqlarının yöksek sıqlığı, eñ müim məsələ olaraq “qanun və nəzəm”ə daa çoq dəstəknin köstərilməsinə səbəp oldı. 1965 sənəsindən itibərən cəbriy nərəzılıqlar çoqlaşqan soñ, areket, ğayət emiyətli dəstəkçi sütunlar arasında öz cazibəligini yaymağa toqtatqanını nümayiş etti və cəməat fikri, ğrajdanlıq

aqlarını qoltutuvdan polis köstergen qarşılıqqa doğru yıldı. Cemiyet fikriniñ tek qısqa müddette degil, uzun müddette de qiymetke malik olğanı şaşkırtıcıdır. Wasow'niñ fikirince, “qanun ve nizam”ğa qoltutuv, yüksek derecede cumhuriyetçilerniñ yolbaşçılığı içün berilgen reylernen doğrudan alâqalı. Onıñ tahminine köre, farqlı narazılıq çeşitleriniñ tesiri, Amerika Birləşik Devletleri'nde siyasiy cetten daa devamlı nufuzğa sebep oldı.

5. Zorbalıqsız konfliktlerni tahmin etmek oldıqça qıyın.

Sotsiologiyaniñ bir bütün saası uzun zamandan berli, içtimaiy areketler ya da narazılıqlar ne vaqıt peyda ola, degen sual üzerinde fikir yürsetmekte. Maksimalist zorbalıqsız tirenöv kampaniyaları ise biraz farqlı bir vaqia, çünki bu alda, milliy seviyede ve temelli biçimde “status quo”nı deñiştirüv maqsadı ile devlet sıfatındaki muhalifke qarşı toplanğan ğayet yıqıcı, evelden kelişilgen, bir sıra tartışmalı areketler közde tutula. Zorbalıqsız tirenöv vaqialarına qiymet kesken araştıruvlar şu sıq baĝlarnı tespit ettiler: [istisal sektoriniñ sıqlığı](#) (Butcher ve Svensson 2014), [duygular](#) (Pearlman 2013), [coĝrafiy yaqınlıq](#) (Gleditsch ve Rivera 2015) ve [narazılıqlarnıñ tarihi](#) (Braithwaite, Braithwaite, ve Kubik 2015).

2015 senesinde Chenoweth ve Jay Ulfelder çoq miqdarda kütleliy baş köterüvler aqqında [umumiyy nazariyelerge qiymet kestiler](#) ve olarnıñ arasında, zorbalıqsız kampaniyaları qayda peyda olabilecegini muntazam şekilde tahmin etken bir-qaç danesini tespit ettiler. Silâhlı kampaniyalar, devrim ya da devletlerniñ inqirazından farqlı olaraq (alimler bularnıñ episini oldıqça güzel tahmin eteler), şiddetsiz kütleliy kampaniyalar, aman-aman, erangi yerde ve erangi bir sebepten kerçekleşebile. Alimlerniñ fikirince, bular, [muhalif tüşünceni birleştirmege müşkül olğan yerlerde](#) ve bu fikirni effektiv şekilde bir araĝa ketirmege daa qıyın olğan yerlerde sıq-sıq meydanğa kelesler. Ve bularnı ne tetikleybile, yahut yapışıp tutturabile - tam olaraq belli degil. Chenoweth ve Ulfelder'niñ hulâsasına köre, insan iqtidarlı areketler o qadar köntekstke, yani olğan vaziyetke ve şaraitke baĝlı ki, er zamanki tahmin usulları ve malümat terkibi bularnıñ sebeplerini tesbit etalmay. Bu keşifniñ bir başqa izaatı şu olabilir: zorbalıqsız isyanlarnı teşkil etken insanlar sıq-sıq oñaytsız şartlarnı yaraticılıqnı aşalar ve beklemeler kerçekleşmey. Bu ise bizni soñki noqtağa ketire.

6. Repressiyalar bütün dissident kampaniyalarğa qarşı yüz bere, lâkin zorbalıqsız tirenüvniñ tercihi ya da onıñ neticesi evelden basqı tarafından belgilenmesi zarur degil.

Zorbalıqsız muqavemet aqqında meşur argumentlerden biri şu - muhalifler usulca oynağan taqdirde bu areket meydanğa kelebiler ve muvafaqiyetli olabilir. Lâkin raqip öz qolçaqlarını çıkarır-çıqarmaz zorbalıqsız tirenüv çaresiz, ya da faydasız qala. Biz bu argumentni, 2011 senesinde çıqqan kitabımızda biraz inceledik, ama yaqında yapılğan çalışmaları bu müim mesele üzerinde tavsilâtılıca toqtaylar.

Vahşiy basqı zorbalıqsız tirenüvniñ mümkün olmasına nasıl tesir ete, degen mevzuğa kelgende, [Wendy Pearlman](#), Filistin milliy areketi aqqında öz mükemmell kitabında şunu muzakere etmekte: öz başına basqı vaqiası, zorbalıqsız areket şiddetke ne sebepten çevirilgenini açıqlap olamay. Onıñ iddiasına köre, aslında repressiyalar Birinci İntifadanıñ şiddetsiz safhası sırasında olğanı kibi, areketniñ bir-qaç cebriy deviri devamında da sert ve quvetli ediler. Bunıñ yerine, o iddia etkenine köre, bağlılıq ve birleşmeniñ seviyesi, şiddetke keçüvni eñ güzel sürette açıqlaybile. Areket müşterek baqışnı, liderlik ve içki normalarnen beraber qaideler toplamını elde etken soñ, bu areketniñ zorbalıqsız muqavemetke işanma qabiliyeti bar edi, İsrail ükümetiniñ devamlı basqısına rağmen.

Araştırmacılar Jonathan Sutton, Charles Butcher ve Isak Svensson [aynı şekilde](#), basqı qarşısında kampaniyanıñ yaşama qabiliyetini belgilegen kritik unsur olaraq, areketniñ terkbine ve teşkiliy ceetine işaret eteler. Olar sayılı malumatnı qullanaraq, devlet tek taraflı şiddetni köstergende, ya da silâhsız demonstratsiyalarğa qarşı toplu öldürüvni kerçekleştirgende, numayışçılar tek, büyük ve teşkilâtlı kampaniyanıñ bir parçası olup, uzun mesafede muvafaqiyetli olabileler, degen mevzularını munaqaşa eteler.

Elbette ki, bazı araştıruvlar, bilgili ve tecribeli basqıcı rejimler, hususan, soyqırımcı, yahut siyasiy ihtirası olğan rejimlerde qarşı zorbalıqsız muhalefetniñ reqabet etüv qabiliyeti aqqında şübe duymaqtalar. Guatemala'nıñ havfsızlıq hızmetleri tarafından 1975 ve 1985 arasında solcı muhaliflerniñ sistemli parçalanması mevzulı Christopher Sullivan'nıñ [yaqında yayınlanğan çalışması](#), bazı rejimler köstergen incelik ve bağlılıq aqqında saqındırıcı ikâyedir. 2011 senesinde Suriye'niñ Deraa şeerinde Başar al-Asad

rejimi tarafından tınc narazılıqqa çıqqan insanlarnıñ evelden esaplanğan ve deşetli öldürilüvi kibi. Bu qorqutıcı vaqia bizge, kütleliy zorbalıqsız kampaniyalar muvafaqiyetli olğanı kibi, aynı şekilde mağlup olabilgenini hatırlatmaqta.

Lâkin kene de, böyle zalim bürokratiyalar, kütleliy isyan qarşısında özüne tabiy olğanlarnıñ tam sadıq qaluvlarını becerebilecekmi, tahmin etmek qıyın. Suriye misalinde imkânsız kibi körüngeñ alda bile. Bundan ziyade, yaqında çıqacaq çalışmada [Lee Smithey, Lester Kurtz, ve ortaqları](#) bildirgenlerine köre, silâhsız demonstrantlar aleyhinde rejimniñ basqısı maneviy ğadapnı doğurıp, daa keñ iştirak ve ters atışqa sebep olabilir. Aynı zamanda, üçüncü taraflarnıñ qoltutuvını temin eterek, havfsızlıq quvetlerniñ keri çekilüvlerini tezleştirebilir. Aslında, basqı adiseleri sıq-sıq zorbalıqsız kampaniyalarnıñ neticesi olaraq degil de, sebebi olaraq meydana çıqabile. Aqılğa, misal olaraq, Emmett Till'niñ öldürilüvi keke. Bu deşetli adise eñ soñunda Amerika Birleşik Devletleri'nde grajdanlıq aqları areketi içün ep artqan destek, añlayış ve iştiraknı doğurdı.

Martin Luther King Jr. Kününiñ ışığında biz oquyıcılarımıznı, onıñ “Birmingham Apishanesinden Mektübi”nde yer alğan şu basiretli parçanen (tam metinni siz [şu yerde](#) tapabilesiñiz) yalıñız qaldırmağa tüşüne edik:

“Dostlarım, sizge şunı ayتماğa mecburım ki, biz grajdanlıq aqlarında er bir qazançnı, tek belgilenden qanuniy ve zorbalıqsız basqı sayesinde elde ettik. Teessüf ki, tarihiy bir fakt olaraq, imtiyazlı gruppalar öz imtiyazlarından pek siyrek vazgeçeler. Şahıslar ahlâqiy ışıqnı körebileler ve gönüllü sürette adaletsiz tavırdan vazgeçebileler; lâkin Reinhold Niebuhr bizge hatırlatqanı kibi, gruppalar şahıslardan daa ahlâqsız olabileler. Accı tecribeden keçip şunı öğrendik: zalim iç bir zaman öz isteginen azatlıqnı bermegendir; o, mazlüm tarafından talap etilmeli”.

Elbette ki, King zorbalıqsız tirenüvniñ em ahlâqiy, em de kerçekçi boyutları aqqında qayğıra edi. Lâkin onıñ pragmatizmine alçaq qıymet kesilmemeli, çünkü Birmingham aqqında [Jonathan Rieder'niñ](#) kitabı can damarğa tiyye.

Şübesiz, zorbalıqsız muqavemet aqqında öğrenilecek daa çoq şey bar, çünkü bu - peyda olıp yükselgen bir fenomen ve bu mevzudaki araştıruvlar da içtimaiy fenler çerçevesinde aynı şekilde meydana çıqmaqta. Zulumğa qarşı

mucadele etmege tırışqan halq, farqlı allarda zorbalıqsız tiren vni ne zaman ve nasıl daa devam ettirmek kerek, degen sistematik araştırmalardan faydalanabilecek. Yańıdan canlanęan avtoritar k  lerden başlap, devletniń zayıflığı ve cebriy ekstremizmge qadar bir  oq meselelernen oğraşqan siyaset iler ise zorbalıqsız areketler ne vaqıt ve ne i  n muvafaqiyetli olęanını terence ańlap, faydalanabilecekler. Ve olarnı effektiv s rette desteklemek - ne demek olęanını qavrayabilecekler.

Bu onyıllıqta, evelde i  olmaęanı qadar pek  oq insanlar zorbalıqsız muqavemetni saylaylar. Alimler ve amelciler de, beńzer řekilde, keleeke doęru yolnı quręanda, Gandhi ve King'niń pragmatik ve printsipial ikmetini k z  g nde tutqan olsalar, yahřı olur edi.

Erica Chenoweth - Denver Universitetniń Josef Korbel Halqara Arařtıruvlar Mektebinde professor. O, [Political Violence @ a Glance](#) blogunıń ortaę saibi ve The Monkey Cage (Maymun Qafesi) blogında ortaę yazıcı. [Maria J. Stephan](#) - Amerika řtatları Sulh  niversiteti'nde daimi  yken aza ve Atlantik řurası'nda (Atlantic Council) yerleşik olmaęan  yken aza.